

# ՓՈԽՆՁ

ԹԻԻ 960

ՇԱԲԱԹ

1875 ՓԵՏՐՎԱՐ 8

## ԱԶԳԱՅԻՆ

Քաղաքական ու կրօնական ժողովներն երէկ խառն նիստ ընդին : Երկար խորհրդակցութիւն եղեր է՝ վանայ Պողոս վարդապետի համար մասնաժողովոյն կողմանէ տրուած տեղեկագրոյն վրայ , և որոշուեր է որ իւրաքանչիւր ժողովականի քով քանի մ'օր մնայ տեղեկագիրն՝ լաւ սերտելու և խորհրդածելու համար : Հետեւաբար՝ վերջին որոշումն ուրիշ ընթացի մէջ պիտի տրուի :

Ազգային վարչութիւնն՝ այսպէս անաշուարար կ'ընտրուի այս խնդրոյն մէջ , և ամեն միջոց ի գործ կ'դնէ՝ արգարութիւնն երեւան հանելու համար . մինչդեռ սակաւաթիւ ոմանք ջանահար կը լինին ընդ հակառակն հաշակել :

Խառն ժողովն՝ իզմիրէն եկած վերջին գրերէն իմանալով երէկ թէ տեղւոյն ազգային ժողովներն հրաժարական կուտան և ազգային գործերն ու հաստատութիւնք բարձի թողի կ'մնան , որոշեր է գրել առ արժ. Տ. Գեորգ աւագ-քահանայ՝ որ իւր նախագահութեամբ ընտրողական ժողով կազմելով , սահմանադրութեան համաձայն նոր ընտրութիւններ ընել տայ :

Քեթիմահայ գաւառական ընդհանուր ժողովն՝ գաղանի քուէարկութեամբ և միաձայն հաւանութեամբ , կեդրոնական վարչութեան կրօնական ժողովոյ անդամ և Սամաթիոյ Ս. Գեորգ եկեղեցւոյ քարոզիչ Գերձակեան գեր. Տ. Գեորգ Ծ. վարդապետն առաջնորդ ընտրած ըլլալով՝ խառն ժողովն երէկ վաւերացոյց , և որոշեց պէտք եղած պաշտօնական գրերն յանձնել Նորին գերապատուութեան :

Քաղաքական ժողովն նկատելով , որ Պէշիկթաշի թաղէն վերջին անգամ եղած երեսօնխառնական ընտրութիւնը կոշնչանայ՝ ընտրելու երեսօնխառն արդէն ուրիշ կողմանէ ընտրուած ու վաւերացուած ըլլալով , որոշեր է՝ ըստ խնդրոյ թաղեցւոց , հրահանգ զրկել առ թաղական պատուարժան խորհուրդ , որ ընտրողական ժողով կազմէ ու նոր ընտրութիւն ընել տայ :

Միջագիւղի արժ. Տ. Սահակ քահանայի աշխատասիրած կրօնադիտութեան դատադրքէն օրինակ մը՝ Ս. Էջմիածնի վեհափառ Հայրապետին զրկուած ըլլալով՝ Նորին վեհափառութիւնը հաւանութեան ու գոհունակութեան կոնգակ զրկեր է առ Նորին արժանապատուութեան , և միանգամայն բարեհաճեր է հրամայել որ 100 օրինակ զրկէ առ ինքն :

Ս. Հայրապետն՝ ոյսպէս կ'ըստինքէ յիշեալ կարեւոր աշխատասիրութեան հեղինակն , որո՞ւմ արդարեւ արժանի իսկ է :

Կրօնական ժողովն իմանալով , որ Տ. Երեմիա Եպիսկոպոս քահանայական կարգ տուեր է այլի կնոջ մը հետ ամուսնացեալ մէկու մը՝ հակառակ եկեղեցական օրինաց , և այս ձեռնադրութիւնը՝ վանայ կրօնական ժողովոյ վկայութեամբ եղած է , որոշեր է այդ ժողովը լուծել , և միանգամայն ձեռնադրելու իրրեւ անվաւեր համարելով թոյլ չըտալ քահանայական պաշտօն կատարելու , և աքսոր զրկել :

Վանայ Շատախ գաւառին գիւղօրէից մէջ բնակեալ մեր ազգայնոց դէմ եղած անիրաւութեանց ու զրկանաց վերաբերեալ տեղեկագրերն Պատրիարքարան հասած ըլլալով , ամեն Ս. Պատրիարք Հայր վաթից յատկապէս գրել Նարնոյ վանմուտի կուսակալին , և խնդրել որ մեր թշուառ ազգայնոց հանգստեան ու անդորութեան համար պէտք եղած միջոցներն ի գործ դնել բարեհաճի :

Յիշեալ գաւառէն եկած մասնաւոր գրեր տեսանք մեք , և մեծապէս ցաւեցաք : Սպանութիւններ կ'ընեն քիւրտերը , բազմաթիւ գամեր հրոյ ճարակ կուտան , և խաշն ու արջառ կտանին :

Պափրայէն ( առաջնորդական վիճակ Սմասիոյ ) եկած նամակէ մը իմացանք , թէ Նաթանեան Պողոս վարդապետ հոն գացեր , և ժողովրդեան մէջէն մաս մը ոտք հաներ , գիր գրել տուեր է Պատրիարքարան , և կոնդակ ու հրամանագիր կուղէ Սահմանադրութիւնը գործադրելու համար : Այս պատճառաւ , տեղւոյն վարժարանին բարեկարգութեան համար եղած ձեռնարկութիւնք ետ մնացեր են , և ժողովուրդը աւարտած ու անկերպարան վիճակի մէջ Պատրիարքարանի անօրինութեան կապանէ :

Յիշեալ վարդապետը Պափրայի համար այդպիսի պաշտօն մը չունի : Հետեւաբար անշուշտ եմք թէ Պատրիարքարանէն մինչև ցարդ գրուած է իրեն՝ որ երկէ ատկէց , և ողած տեղերը ելլամուտ չընէ այսուհետեւ : Պափրայի մէջ արդէն գործադրեալ է Սահմանադրութիւնը . եթէ տեղւոյն թաղական խորհրդոյն պաշտօնավարութեան ժամանակը լրացած է , կան հոն բանիքուն քահանայ մը և աշխարհական անձինք . կրնան նոր ընտրութիւնն ընել տալ ըստ ազգային օրինի :

Բայց բացարձակ զրուցեմք . — Նաթանեան Պողոս վարդապետ ինչ բան ունի գուրծըր . եթէ պաշտօնավարու-

թեան արժանի է՝ միայն տեղ մը պաշտօն վարելու է . ինչո՞ւ այսպիսի յոգնի՝ անդին անդին թափառելով :

## ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ

1. Քուղիւռնուքի եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը թաղային մատուկին նախորդ 1874 տարւոյ ելուտից հաշուեցոյցը :

2. Պէշիկթաշի թաղ. խորհուրդը նախընթաց 1873 և 74 կրկին տարինեւրու հաշուեցոյցերը :

3. Նոյնպէս Իսկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ 1872 թուականի թաղ. խորհուրդը իր պաշտօնավարութեան մեծ տառնամանեայ հաշուեցոյցը :

Ազգ. վարչութեան Տնտես. խորհրդոյ նկատողութեան ներկայացուցած են ըստ օրինի , և սոյն հաշուեցուցակներուն ստորագրեալ օրինակները իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ բակը դատ դատ կ'ախուած կը մնան ի տես ժողովրդեան :

Հետեւապէս Տնտես. խորհուրդն այսու պաշտօնական յայտարարութեամբ կը հրաւիրէ զթաղեցի ազգայինս , որ եթէ իրենց բնակած թաղին եկեղեցւոյն վերաբերող հաշուեցուցակներուն վրայ որ և է ամբաստանական գիտողութիւն կամ բողոք ունին , ներկայ ծանուցման թուականէն մինչև 31 օր պայմանաժամաւ փութան Տնտես. խորհրդոյ մատուցանել գրաւոր կերպով :

Սոյն պայմանաժամէն ետեւ որ և է գիտողութիւն կամ բողոք անլսելի պիտի մնայ :

9 փետրվար 1875

Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պօլիս

Ս. Եօր ուշ ատեն իմացանք որ յառաջիկայ կ'ընրակէ օրը՝ վանայ Պողոս վարդապետ Օրթագիւղի եկեղեցին պիտի պատարագէ . ուստի փութացինք դրովս ծանուցանել որ վաղուեան թերթովիդ հրատարակելու շնորհն ընեք :

Որով մնամ

7 փետր. 1875

Կ. Պօլիս

Գ. Դաւթբեկ

## ԽՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յէրիգութեան աստիճան տրուեցաւ՝ Սէլեմիյէի զօրանօցին հրամանատար և Իսկիւտարի Մուհամբըզ Ֆաղլը փաշայի :

— Յունաց պատրիարքը վերջին օրերս առողջացած լինելով՝ երեքշաբթի օրը Բ. Դուռը արտաքին գործոց նախարարին շնորհաւորութեան գնաց :

— Լիբանանու կառավարիչ Ռիսթեմփփա՛ն որ ժամանակէ մը հետէ մայրաքաղաքս կ'դռնուի , քանի մ'օրէն կ'մեկնի :

— Այսինքն նախորդ կառավարիչ Համտի փաշա՛ն Իզմիրէն մեկնած ժամանակ տեղւոյն գաւառական լրագրոյն միջոցաւ շնորհակալութիւն յայտնեց է ժողովրդեան :

— Երեսօրհան մեծաւաճութեան վերաբերեալ ինչ ինչ կարգադրութեանց համար , Բուսումնաթի վերատեսուչ Ղալիպ պէյի նախագահութեամբ կարգեալ մասնագործողն՝ երկուշաբթի օրը չորրորդ նիստն բրաւ , և կ'ուսացուի թէ մօտե՛րս կ'իմացուի արդիւնքը :

— Կառավարութեան կողմանէ ի պաշտօնէ կը հրաւիրուին Գարթալի կողմը Պօսթանճիպաշի-Քէօքըիւ և շրջակայքը գետին ունեցող անձինք , մինչև երկու ամիս՝ Տէֆթէրլիսանէ յատկապէս կազմեալ մասնագործողին ներկայանալ չորեքշաբթի և չարթ օրերը , և իրենց ունեցած ստացազրերը ներկայացունելով փոխել տալ : Յիշեալ ժամանակէն յետոյ այդ գետիններուն վերաբերեալ որ և է խնդիր անխելի պիտի մնայ :

— Յայտնի է , թէ Բումանիոյ և Սերվիոյ իշխանութիւնը վերջին ժամանակներս կը պահանջեն եւրոպական տէրութեանց հետ ուղղակի առևտրական գաշնադրութիւն ընել , և այս՝ եւրոպական մեծ տէրութեանց բանակցութեան առարկայ եղած է : Արդ՝ այս անգամ Լոնտոնէն փետր. 3 թուով քաջուած հեռագրէ մը կ'իմանամք , թէ Լորտերուն խորհրդարանին մէջ հարցում ըլլալով , կառավարութեան կողմանէ պատասխան տրուել է թէ « առա՛կաւին կշարունակուի բանակցութիւնը , » « թէ Եւրոպիոյ խաղաղութեան ֆուս չը՛կայ այս խնդրոյն երեսէն , և թէ՛ եւ՛րոպական մեծ տէրութիւնը Անգլիոյ » « հետ կընդունին յիշեալ երկու իշխանութեանց առևտրական գաշնք հաս՛տատելու իրաւունքը , բայց ոմանք՝ հա՛կառակ Անգլիոյ՝ կհամարին թէ այդ ի՛րաւունքն ունին՝ առանց օսմանեան կա՛ռավարութեան հաճութիւնն առնե՛լու » :

Հայտարար-փաշայի երկաթուղւոյն գործակալներէն երիտասարդ գաղղիացի մը՝ չորեքշաբթի առաւօտ փողոցին մէջ ինքզինքը սպաննեց է :

— Նիւ-Եօրքէն երկու գլխաւորտ անձինք 1000 լիւրա դրէր են , ի նպատակ սու վելոց :

— Մայրաքաղաքս գտնուող քանի մը երեւելի քէֆալօնիացիք ընկերութիւն մը կազմեց են՝ հանդանակութեամբ իրենց կարօտ հայրենակցաց օգնելու , և յապագային՝ դպրոց մը հիմնելու նպատակաւ :

— Չորեքշաբթի օրը Թաթաւլա պատմը փլեր , և տակը մարդ մը մնացեր մեռել է :

— Պէյլիւքտէրէի մէջ քանի մը յոյնք անուշեղէններ շինել տալով տեղւոյն յոյն վարժարանին տղոց բաժնեւ տուեր են : Սակայն տղոց 20 ը հիւանդացեալ , և ուստիկանութիւնը խմանալով , քննութիւն եղեր ու ստուգուել է թէ այդ անուշեղէններուն վրայ գտնուած նկարները թոյն կարողնալիս :

Հետեւեալը շինողը , Նիքօլի անուն ,

Պէյօղլու տարուեր , և ներկերը՝ բժշկական քննութեան ենթարկուել են :

— Քանի մ'օր յառաջ , մարդ մը Պէյօղլուի հրդեհեալ տեղերէն անցած առեւնը , ոտքը սահել , հոր մը խնկեր , և իւր աղաղակաց վրայ մերձակայ պահականոցէն ու տուներէն հասնելով վեր հանել են , բայց չարաչար վերաւորեալ : Ասկէց յառաջ հրաման եղեր էր որ հրդեհեալ տեղերը գտնուած հորերը գոյուին , բայց կերեւի թէ այդ հրամանը ճշդիւ չէ գործադրուել :

— 1873 ին , 5 միլիոն 777 հազար և 170 , իսկ 1874 ին , 5 միլիոն 321 հազար և 177 հոգի երթեկներ են Թրամվայով : 1873 ին , 7 միլիոն 252 հազար և 224 , իսկ 1874 ին 6 միլիոն 154 հազար և 217 զը հասոյթ եղեր է : Երթեկութիւնը նուազցեր է , ժողովրդեան նիւթական ներդրութեան պատճառաւ , և հետեւեալ հասոյթը՝ թէ՛ այս և թէ՛ ուրիշ պատճառներով , որոց մին է՝ լիւրային բարձրանալը : Բնկերութեան ընդհանուր ժողովը գումարելով ընդարձակ տեղեկութիւններ տրուել են , բայց կերելի թէ գոհացուցիչ չէ գտնուել , և փաստեալներ է : Արդէն լուր կայ , թէ բողոքները սկսեց են , և մինչև կառավարութեան գաղափարները պիտի զբաղին այս խնդրով :

Աղեկանդրիոյ պօստային մէջ մօտերս դրամական տագնապ մը տեսնուել է , բայց դանձուց պաշտօնատան կողմանէ անմիջապէս 300 հազար լիւրա օգնութեան հասելու առաջին առել է :

— Բումանիոյ իշխանութիւնը որոշեց է , այս տարի 15850 զօրք ալ աւելցունել : Այս իշխանութիւնը 19 միլիոն ֆրանկ փոխ կ'առնէ , գրաւ տալով իւր եկամուտներէն :

— Սերվիոյ մէջ ուսման ու դաստիարակութեան կարեւորութիւնը տակաւին ճանչցուած չէ , եթէ ստոյգ է հետեւեալ պատմութիւնը : — Գիւղաքաղաքի մը մէջ երեւելի անձ մը ուղեր է ստակ ժողովելով վարժարան մը կառուցանել . ուրիշ մը հակառակեր , և գինեւորուն մը բանալ առաւել լաւ համարեց է . այս երկուքին մէջ այս պատճառաւ վէճ եղնելով բնակչաց ընդհանուր ժողովոյն մեծագոյն մասին վճռոյն դիմել են . ժողովն հրաւիրուել , խնդիրը ծանուցուել , և ազգաւորութիւն եղեր է որ գինեւորուն ուղղները դուրս ելնեն . ամենքը մէկվմէկ մղելով դուրս յորդեր են , և միայնակ մնացեր է վարժարան ուղղոյն . . . Մինչեւ այս աստիճան . մեզ անհաւատարի կ'ըսուի :

— Սերվիոյ մէջ տեղի ունեցած ուրիշ գէպը մը՝ բուսական խօսակցութեան նիւթ եղած է : Հիւպատոսը , նոր տարւոյ շնորհաւորութեան առթիւ , իշխանին ներկայացած առեւնին , գերմանական հիւպատոսին ստորին տեղ յույուած ըլլալով՝ գիտողութիւն ըրեր է հիւպատոսը , և պաշտօնէից և մինչև իսկ իշխանին ծանուցուել է , բայց արդէն ցուցուած տեղը չէ փոխուել : Ստոր վրայ հիւպատոսն անմիջապէս պաշտօնատունը դառնալով՝ դրօշակը վար առել , յարաբերութիւնէ գաղափար է , և Պէրլինէն ալ հրաման եղեր է որ մեկնի : Կրտսի ,

թէ այսուհետեւ Պէրլինէն յատկապէս Պէրլիւրաթի համար հիւպատոս չպիտի զըրկուի , այլ Պօլսոյ գերմանական գետաշնորհն անմիջական պաշտպանութեան ներքեւ պիտի գտնուին Սերվիոյ մէջ բընակեալ գերմանական հպատակը : Այս կարգադրութիւնը՝ եթէ ստոյգ է՝ անկախութեան հետամուտ գտնուող Սերվիոյ իշխանութեան ծանր կուղայ , որովհետեւ այսպէս Գերմանիա զիջելիս ճաճկաստանի իբրեւ մէկ կուսակալութիւնը համարած կըլլայ :

Պիզմորդ իշխանի առողջութիւնը լաւ վիճակի մէջ չէ , և բժիշկը գիտողութիւն կրննի թէ պարտի չառ ժամանակ հեռի մնալ կառավարական հոգերէ :

— Ռուսիոյ մէջ ընդ ամենը 12 հազար բժիշկ կայ , որոց 7 հազարը՝ կառավարութեան զօրաց կ'ծառայեն :

— Հռոմոյ քաղաքապետութիւնը որոշեց է՝ չքաղքամ մի շինել տալ , վրան 1818 ին խառնույ մէջ կարիպալաի բրած պատերազմները պատկերել , և մէկ հատ մը՝ ոսկի՝ կարիպալաի ընծայել :

— Ասկէց 100 տարի յառաջ , փարիզի բնակչաց թիւը 500000 էր , միջեւ ալ միջ միլիոն է . այն առեւն 19 հազար տուն կայ եղեր , այժմ 60 հազարէն աւելի է . այն ժամանակ բոլոր քաղաքը հազարի չափ փողոցէ և հրապարակէ կը բաղկանար , արդ 3000 ը անցած է :

— Պիզմորդ մէջ անուանի Բօշֆօրի հրատարակած լրագիրը՝ որ ժամանակ մը մեծ յարգ ունէր և բաղմաթիւ օրինակ կ'ապուէր , վերջին օրերս նոյն յարգը կորուսել , և մինչև 1500 օրինակի իջեր է , որոյ մէկ մասն ալ չ'ախուր եղեր :

— Անգլիոյ կառավարութիւնը ի պաշտօնէ ընդունել է՝ Տօն Ալֆօնսի թագաւորութիւնը :

— Գարձեալ լուր կայ , թէ Գերմանիոյ կոյսը այս տարի խառնա պիտի անցնի , ի փոխադարձ այցելութիւն Վիլլիթոր Էմմանուէլ թագաւորին , և միանգամայն յօդափոխութիւն ըստ հրահանգի բժշկաց :

— Չինաց կայսեր՝ թունաւորուելով մեռած ըլլալը կհաւատեն վերջին լուրերը : Այս պատճառաւ պալատին մէջ խռովութիւն եղեր , և զօրքն ալ բաւական խռովել է :

— Անգլիոյ հանքաց , հանքային փուռերուն և քանի մը գաւառաց ձուլարանաց մէջ գտնուած գործաւորաց ճամբայ արուել է , որոնք իրենց ընտանեօք առանց ապրուստի կ'մնան : Այս արձակուրդն եղեր է , գործաւորք յաճախ իրենց վարձուց աւելնալն պահանջնուն համար :

Նաւային շինութեան աշխատող 7000 ի չափ գործաւորք ալ ինքնին գաղաթեր են , իրենց վարձուց զեղչուելն խմանալով :

— Սպանիոյ կառավարութիւնը վերջին երկու տարուան մէջ 100 միլիոն անգլիական լիւրայի չափ փոխ առել է : Հետեւեալը եթէ ինչպէս կըսուի՝ Գարլաեանը յաղթուին , և ուրիշ կուսակցութիւնը դադարէ , գարձեալ ծանր դժուարութիւնը կան Ալֆօնսի թագաւորութեան առջև , և Սպանիոյ բարեկար-

գումիւնը չատ տարիներու կկարօտի :  
Տօն Քարլոս Պապին կողմանէ նամակ մ'ընդուներ է , բայց դո՛ւ չէ եղեր . ուրովհետեւ Պապը յիշեալ գրոյն մէջ կծառնուցանէ թէ Սպանիոյ ներքին պատերազմին վերջ տալու ժամանակն հասած է , որով լուրեայն իմն յայտնած կըլլայ թէ Տօն Ալֆօնսի թագաւորութիւնն օրինաւոր է , և պէտք չէ դիմագրել : Այս երկրէն եկած վերջին տեղեկութեանց նայելով՝ Քարլոսեանք վերջին պատերազմաց մէջ միշտ կ'աղղթուին : ցիր ու ցան կըլլան և լեռներն ու դժուարամատոյց տեղեր կապաստանին :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ԳՈՂՑՈՒՄԸ ՏՂԱՆ  
(Ծարանագրւելն. դեռ Բէ- 939)

Կառավարութիւնը՝ դեռ գողերը դժուարեւ համար ճիշդ միջոցը չգտած , բաւական հնարքներ գործածեց , որոնց տրդւնքը արդարեւ խիստ հետաքրքրական են :

Առաջին խուզարկութեանց նիւթը՝ գողերուն կառքն ու ձին էր եղած : Այնպէս կկարծուէր թէ , յուլիս 1 էն , այսինքն Պ. Բօսին տղուն գողցուելէն մէկ քանի օր յառաջ , Պ. Բօսին տանը չըջակաները կառքով և ձիով թափառող և այդ գողերուն հագուստին նման հագուստով տեսնուած ու է մարդ այս գործին մէջ մաս մը ունենալու է : Դեռ շատ չէր անցած , երբ լուր տրուեցաւ կառավարութեան թէ մի քանի մարդիկ յուլիոս 23 էն մինչև յուլիոս 1 , Պ. Բօսին տանը չըջակայքը կառքով կ'ափառէին , թէ՛ ատոնց վարմունքը կասկածելի էր . թէ՛ այդ անձինքը ֆիլատելֆիոյ դէմը գտնուած Գաման ըստած տեղէն կառքեր վարձեցին և Տըլաուէյր գետէն անցնելով ճէրմն-թաուն եկան , այսինքն Պ. Բօսին բնակած տեղը . թէ՛ առաջ երկու հոգի էին , վերջէն չորս և ապա հինգ եղան , և թէ վերջապէս կին մ'ալ իրենց հետ միացաւ . թէ իրենք պանդոկի մը մէջ կ'ընակէին , և ինչ գործը նենքին յայտնի չէր . թէ իրենց կառքը՝ գողերուն կառքին նկարագրութեանը ճիշդ ու ճիշդ կհամապատասխանէր և թէ իրենց վարմունքն ալ կասկածի տեղի կուտար , և գրեթէ որու որ հանդիպէին և որոնց հետ որ խօսէին՝ կարգէ դուրս հարցումներ կընէին . այսինքն թէ , այս ինչ տունը ո՛վ կ'ընակի , տունին տէրը իրենք են թէ վարձու բռնած են և ինչ վիճակի մէջ են , թէ այս ինչ փողոցը ո՛ր կտանի . ասոր նման խել մը ուրիշ հարցումներ : Արդարեւ այսպիսի ոճրագործութիւն մը կատարելու համար , այսպիսի հարցումներ կըլլային , և ինչ գործի ծառայելին անյայտ բլաշն ալ կասկածը կկրկնապատկէր : Զարմանալի դուրագիպութիւն մ'ալ սա էր , որ յունիս վերջին օրը վերոյիշեալ անձանցմէ միմիայն երկու հոգի մնացած էին , և յուլիոս 1 ին այս երկուքն ալ աճապարանք ճամբայ ելած էին կառքով , և կինն ալ միևնոյն օրը շոգեկառքով մեկնած : Կառավարութիւնը զայս խնայելով , սկսաւ ամենայն փութով Գամանէն երթալով նախ այդ մարդոց վարձած կառքերուն տեղը գտնել , յետոյ երկաթուղոյ կայարանէն իմանա-

լով կնոջը գացած տեղը , և այսպէս ամեն հնարք ի գործ դնելն յետոյ , քըննեց և տեղեկացաւ թէ այս կասկածելի համարուած անձինքը գողեր չէին , այլ ամենէն անմեղ գործի տէրմարդիկ : Այս անձինք նիւ-ճըրքի ըստած տեղէն ծառեր բերած էին ճէրմն-թաունի մէջ ծախելու համար . և իրենց վարմունքը որ արատքոյ կարգի կնկատուէր՝ իրենց գործերուն կիկրարեթէր , որովհետեւ ապագիկ ծախելուն համար հարկաւոր էր իրենց դիմաւոր թէ տանուէր են թէ վարձուր . քանի որ տանուէրը կգնէ ծառեր և թէ վարձուրին ուրիշ տեղ փոխադրուելով իրենց ստակը առնելու դժուարութիւն կկրեն :

Վերոյիշեալ մարդոց վրայ եղած կասկածը այսպէս փարատուելն յետոյ , ուրիշ աւելի կասկածելի դէպք մ'ալ պատահեցաւ՝ դարձեալ կառքին և ձիուն խուզարկութեան պատճառաւ : Լսուեցաւ թէ մարդ մը որ ճիշդ այդ գողերէն մէկուն նկարագրութեանը կհամապատասխանէր , վերոյիշեալ գողութեան ժամանակ ֆիլատելֆիոյ մէկ քանի կողմերը կառք վարձել ուղած էր հինգ օրուան և ճէրմն թաուն երթալու համար , և իրեն եղած հարցմանց տուած պատասխանները այնչափ հակասական և անդհացուցիչ էին որ գրեթէ ամեն կողմէ մերժուած էր : Ասոր հետ ալ երբեմն կին մը և ուրիշ մարդ մը կը տեսնուէր : Կառավարութիւնը այս ալ իմանալով՝ այդ մարդոց ետեւէն ընկաւ , և բաւական ժամանակ ուշադրութեամբ կարողացաւ զանոնք ալ գտնել : Ասոնց ալ վարմունքը կասկածելի էր և ասոնք ալ տղուն գողցուած ժամանակ անյայտ եղած էին : Ասոնց հետ խօսողն ալ չէր գիտէր իրենց ինչ գործի տէր ըլլալին , և վերջապէս պարագայները այնչափ լաւ կը շօշափէին զիրար , որ կառավարութիւնը հաւատաց թէ ճշմարիտ գողերը ձեռք անցուցած էր : Բայց և այնպէս թէպէտ գողեր էին այս մարդիկը , բայց ոչ թէ խնդրուած գողերը , և տղան գողցուած ժամանակ իրենց պահուածքուն պատճառը , ձերբակալուելէ փախչելու համար էր : Ասոնք՝ իրենց չարագործութիւնները խոտտովանելով իրենց պատիժին կրեցին : - Խուզարկութեան երկրորդ կէտը եղան գողերուն նամակները : Կառավարութիւնը սկսաւ այնուհետեւ թէ՛ ֆիլատելֆիոյ մէջ և թէ՛ շրջակայքը գտնուած պանդոկները երթալով , տեսարկները քննել և հոն գտնուած ստորագրութիւնները նամակներուն հետ բազդատել : Այս ժամանակ պանդոկներէն մէկուն տեսարկին մէջ երկու անուն գանուեցան գրուած , որոնց գիրերը ճիշդ ու ճիշդ կը նմանէին նամակներուն գրերուն : Ստորագրողը տղուն գողցուելուն օրը անյայտ եղած էին : Իմացուեցաւ թէ ստորագրութեան անունները ճիշդ չէին , թէ այս անձինք ալ միւս գողերուն նկարագրութեանը կհամապատասխանէին , թէ ատոնց վարմունքն ալ կասկածելի էր , թէ՛ այնպէս կերեւէր որ գործ չունէին , անդին ասողին թափառական կը շրջէին , և ինչ նպատակ ունենալին անկարելի էր մակարեւել իրենց ձեւերէն : Ասոնք ալ

ճէրմն-թաուն եկած էին կառքով , և մինչև անգամ զիրենք տեսնողներ ալ գանուեցան և իրենց ինչպիսի մարդիկ ըլլալին ճշդիւ յայտնեցին : Վերոյիշեալ պանդոկին տեսարկներուն մէջ գտնուած այս երկու անունները բաւական զբաղեցուցին կառավարութիւնը , և վերջապէս ամեն կողմ պէտք եղած խուզարկութիւնները ընելն յետոյ , յիշեալ երկու ստորագրութեանց տէրերը ձերբակալուեցան : Իրենց հարցաքննութիւնը կատարուած ժամանակ , ամենայն ընդգիմութեամբ իրենց այսպիսի եղեւնագործութենէ անտեղեակ լլաշին յայտնեցին . և արդարեւ իրաւունք ալ ունէին որովհետեւ կառավարութիւնը իր խնդրած գողերը չէր որ ձերբակալուէր : Ասոնց վարմունքներուն վրայօք ալ պէտք եղած բացատրութիւնները առնուելն յետոյ հաստատուեցաւ , թէ ասոնք չեն եղեր Զարլի Բօսս անուն աղան գողցողները :

Ասոնք և ատոնց նման դեռ ուրիշ բազմաթիւ բոս ամենայնի զիրար շօշափող պարագայներ՝ յուլիոս և օգոստոս ամսոց մէջ կառավարութիւնը վերջին աստիճան զբաղեցուցին : Այս պարագայներէն ամեն մէկին քննութեանը ձեռնարկուած ժամանակ հասարակութեան յուսալի լուրեր կը տրուէր կառավարութեան կողմէն . և ամեն անգամ՝ որ հասարակութիւնը կը լսէր այդ պարագայից գոհացուցիչ և ըզձայն արդիւնքը չունենալին՝ դժգոհութիւն կը զգար : Կառավարութիւնը այս դէպքին մէջ մի միայն անցեալ եղելութիւնները կը հրատարակէր և իւր նոր ձեռնարկութիւնները գաղտնի կը պահէր . ուստի և օրագրապետները այս դէպքին նկատմամբ ուրիշ տեղեկութիւններ չը կարենալ հրատարակելուն համար . սկսան շինծու լուրեր հրատարակել մինչև այն աստիճան որ հասարակութիւնը հետաքրքրութեամբ կարդալով հաւատաց իսկ : Սոյն հրատարակութեանց մէջ Պ. Բօսս և իւր ընտանիքը վերջին ծայր անպատուած էին , որովհետեւ այնպէս կը ծանուցուէր հասարակութեան , իբր թէ՛ Պ. Բօսս անբարոյական անձ մը ըլլար , և իւր կինն ալ իւր սիրուհին . և թէ տղուն գողցուելը ուրիշ շարժառիթ մը չունէր , բայց միմիայն Պ. Բօսսին առջի կնոջը վրէժխնդրութիւնը : Ոմանք ալ կըսէին թէ՛ տղուն գողցուելուն պատճառը Պ. Բօսսին սնանկութիւնն էր , իբր թէ՛ պահանջատէրները այս միջոցով իրենց պահանջքին ձեռք անցնել ուզէին : Եւ դեռ ատոնց նման ուրիշ հարկաւոր անուանարկիչ հրատարակութիւններով թերթերը լեցուցած էին , որոնք՝ իրենց օրգւոյն կոթուեանը պատճառաւ արդէն դժբաղդ և տագնապեալ ծնողաց սիրաւ անգամ մը ևս կը խոցէին : Հուսկ ուրեմն տեսնուելով թէ՛ տղան գտնուել համար կառավարութեան խուզարկութիւնները բաւական չեն , ուստի քաղաքացիք ժողովք մ'ալ կազմելով 10,000 տղարի ուրիշ գումար մ'ալ յատկացուցին ոչ-պաշտօնական խուզարկութեան ձեռնարկելու համար : Մինչև անգամ նիւ-ճօրքի լրագրապետներէն մէկն ալ այս գողերուն խուզարկու-

Թեանը մասնակցեցաւ : Սակայն այս նոր խումբերն ալ շարաթերթով յառաջ կառավարութեան դործածած միջոցներով բաւական խուզարկելէն յետոյ, ժողովուրդը տեսաւ որ ասոնք ոստիկանութեան ըրածներէն աւելի արդիւնք մը յառաջ չէին բերեր : Լրագրապետները նեղացնող կէտ մ'ալ սա է որ կառավարութիւնը՝ գողերուն նամակները գաղտնի պահելով, բնու հրատարակութեան չէր տար : դործը մինչև այն աստիճանի հասած էր որ մեծամեծ գումարներ ալ մինչև անգամ խոստացան այդ գրութեանց հրատարակութեանը համար, բայց կառավարութիւնը իւր որոշման մէջ անդդուելի կեցած էր :

Ուստի լրագրապետք տեսնելով որ այդ նամակներուն օրինակները ձեռք անցնելը անկարելի է, սկսան երեւակայական նամակներ հրատարակել : Վերայիշեալ Նիւ-Եորքի լրագրապետը այնչափ յառաջ գնաց այս անտեղի և երեւակայական գրութեան մէջ, որ մինչև անգամ իւր թերթերէն մէկուն մէջ այդ նամակներուն պարունակութենէն զատ թուղթին տեսակը և գրութեան ինչ տեսակ ըլլալը հրատարակեց, որ՝ ինչպէս կարելի է մակարերել, ինքնահնար բան մ'էր : Հասարակութիւնը ճշմարիտ իրողութեան մանրամասն պարագայներուն անտեղեակ ըլլալուն պատճառաւ, այս մասին թերթերուն մէջ ինչ որ գտնէր անհամբերութեամբ կը կարդար և իրր ճշմարտութիւն կընդունէր : քանի որ կառավարութիւնն այս մասին լուռ և գաղտնի դործելուն պատճառաւ ուրիշ պաշտօնական մարմին մը չըկար որ այդ անհիմն հրատարակութեանց դէմ գրէր :

Ի յաջորդէն

## ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Համեստաբարոյ երիտասարդ մը պատւաւ է՝ հայ ու գաղղիական լեզուաց դաստիարակութիւն ընել մայրաքաղաքիս կամ գաւառաց մէջ, և կամ գրագրութեան ու ուրիշ այսպիսի պաշտօններուն մէջ ծառայել, քիչ ամաւականաւ դո՛հ ըլլալով, և հարկին երաշխաւոր ցցունելով : Ուզողը կհրաւիրուի՝ առ տնօրինութիւն լրագրոյս :

ՀՆՈՅ ԵՒ ՆՈՐՈՅ

ՊԱՏՄՈՒԱԻՆ

ՎԱՍՆ ԴԱԻԹԻ ԵՒ ՄՈՎԱԿՍԻ

ԽՈՐԵՆԱՑԻՈՅ

ԹՈՒՂԹ ԴԻՈՆԵՍԻՈՍԻ

ՕՐԻՆԱԿՔ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԱՅ

Դա՛բարձ Ս. Սոսիսեանց

ՁԵՈՒԱԴԻՐ ՄԱՏԵԱՆՔ

ՔԷՇԷ ՊՈԼԷ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱՅ

Դա՛բարձ Վ. Սոսիսեանց

Պատմական խիտ հետաքրքրական տեղեկութիւններ պարունակող, և ամեն ազգասէր Հայու ընթերցման արժանի՝ նոր հրատարակութիւն մ'է, որ գրավաճառաց խանութները կգտնուի ի դին 3 զրուշ :

## ԱՄՈՒՐԻ ԿԵ ԵՐԱՋՆԵՐԸ

ԿԵՄ

ՄՐՏԻ ԳԻՐՔ ՄԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ ԻՔ. ՄԱՐԿԵԼ

Այս գիրքը՝ զոր իզմիտի Տէտէեան տպարանն ի լոյս ընծայած է, մեծ. Մոմուրեան թարգմանած է անգղիականէ, և կըսէ թէ՝ « ոչ միայն զուարճալի այլ և օգտակար կլինի այն հայ երիտասարդաց, որ ամուսնութեան խորհուրդը կսկսին տածել, խիտ անընտանական պայմաններով անոր լուծը կրելու կղիջանին և ապա իրենց անխնայութիւնն զանազան նեղութեամբ կտուժեն. կամ անոնց՝ որ ամուսնութեան միայն տխուր կողմը կնկատեն, անոր մէջ մեծութիւն և փառասիրութիւն կերպրեն և ահարեկ կկախն, անոր բուն նպատակն ըմբռնելու բարոյական արիւթիւն և խնցողութիւն չունենալով, և լաւ ևս կհամարին ամուսնութեան, և շատեր՝ ապօրէն ու շուտայ յարաբերութեանց մէջ իրենց բարոյական և նիւթական հոգիները խանգարել : » - Գլխին է 8 զրուշ :

## ՏՈՂԻԿՔ

Մեր ոտանաւոր գրուածներէն մէկ քանին՝ այս անուամբ հրատարակելով, կգրուին ի գրականաց խանութները, Պաղչէգափու Սուճի Պողոս աղայի խանութը և կամուրջին գլուխը Պարագան :

Գլխին է մէկ քառորդ արծաթ մէճիտ : Բա՛նդալի՛ն՝ — Սրկածք սուլու. — Ի Դարբէրա. — Աղօթք առաւօտու վասն ազգային վարժարանաց. — Աղօթք երկկողման. — Հաւաքանք պանդխտին. — Առքա՛ն վարդան. — Դամբանական մի. — Բաղերձք :

## Ա. ՏԸ ՊԷԻ

ՅԱՅՏԵՈՒԹԻՒՆՔ ԵՄԱԿԵԼՈՅ

ՈՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳՈՒՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՅ

Որ ի Բալսնի Ժամանակաց Գետի միջեւ ցայտօր

ԹԱՐԳՄԱՆ ԵՄՅ

Ն. ՁԻՎԱՆԵԱՆ

ՏԵՏՐ 35.

Թերթ առ թերթ կը հրատարակուի շաբաթն անգամ մը ի դին 40 փարայ. Ամեն գրավաճառաց քով և կամուրջի գլուխի պարագան կը գտնուի : Ե. Մարգարեան կը խոստանայ մինչև վերջը հրատարակել :

Ինչպէս արիւղ օլան սըղը կլէթի սօղոք տան հասը օլմադ իտէ տէ պու քէմիք իլինտէ հէնուզ պիր սարը սուտան խաբէթ օլուզ ֆաթաթ պուսուն պաղըսը փաղը կէշմիզ վէ լայըղըլա թէմէլ թութմուշ վէ պաղըսը էթ իլէ քէմիք արտաւնտա դալմըլ աղըլա պաղաճա մալիւնէ օլունմադ վէ հըֆըլա Ալլաթ թալեա նուղուլ կլէթիմալէն վէ մէրադտան միւնաղաւտան արիւղ օլան ելտէն պաղաճա լընըլ սօղուգտան հասը օլան տօղուզ օն ոկն լիք տալի օլատա՝ ելնէ չարէսի պուլունմադ վէ էօքսիւրիւկէ վէ կէօքսիւ թըքանըկընա պէլ կէվէկլի վէ մաղաթտա բէյտահ օլան սըղըլ :

մայաւրա մալիւնէ վէրմէք իւզրէ սարըլգտա քէսրի մէշնուր Աւաա Սիմօն պուլունուր Սահ մուտ-Փաշա ճամիլիին տիւլունուտ օրթատա քի գահվտէ իքթիլա իտէլըրին գահվէի մէղքիւրտէ կէլիլէրի վէ ինտալնա կէօրէ թարիֆ վէ էտփիէսինի պաղմադ իլուն պուսուն աղա տէմ իլան էթմիշ իտէ մէղքիւր կլէթլէրին իլալէսի իլին պու քէրքէ ելնէ իլան իտէր :

Վէ սըղը կլէթի 24 սաթմաա սըղաը չըդարըլմ' վէ գաւըդ կլէթիլին ինքաւնտա պուլունուրուզ :

Գարննաա պատուր օլան պիլ սանճը վէրիլ իտէ օնունտա ինքաւնտա պուլունուրուզ : Ս.

## PILULES HOLLOWAY

ԳԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈՂՈՒԻԻ

Լեարդի, ստամոքսի, և աղիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիտ ընտիր է սոյն գեղահատը, նաև իզային տկարութեան, ուժաթափութեան և տխրութեան համար. կը ջնջէ և անհետ կընէ ամեն տեսակ անլափառութեանց հետքերը : Արտի և երկիւմանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մ'ունի. արիւնը մաքրելով նոցա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ, և գրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ : Իւր գեղական մեծ ազդեցութեամբ սրտախառնութիւն, կուծուութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լեցուած կազեր, գլխի ցուեր կը վանէ. մարսողութիւնը կը չափաւորի, և մարմինը մաքրուելով բոլոր այն աղտերութիւններէ՝ որ շատ անգամ զանազան հիւանդութեանց սկզբնապատճառ կըլլան, առողջ, ուժեղ, և բնական գիրքը կզգենու :

## ONGUENT HOLLOWAY

ՄԱԿԱՆԻ ՀՈՂՈՒԻԻ

Մորթային հիւանդութիւնք և վէրք բուժելու մասին ունեցած պաշտամական յատկութեանցը չհաւատարիլ բնաւ ուրիշ դեղ մը. հին կամ նոր թունաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (շիրիփէնչէ), սրունից և ստեանց վէրքեր կամ բարորակ կանցքին և կամ կկաւանան. օգտակար է նաև հարբուխի, հազի, սրտի բարախման, մանուաղ օդացաւ (եէլ) ըստած հիւանդութեան : Իւր կազորիլ և զօրաւոր ազդեցութեամբ խլլ (սըրաճա) հիւանդութեան ազականիլ զօրութիւնը ինչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը դիմադրաւէ :

Այս գեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տուփի վրայ, որ կը գտնուի ամեն գեղավաճառներու քով, և մասնաւորապէս Պահճէ-գափու Թաշ խանի կողմերը Պ. Գասապեանի գեղարանը՝ Նօ. 7՝ կը ծախուի :

Աւելի առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակն տղթոր Հոլլօուէ ի Լոնտոն Օքսֆորտ փողոց թիւ 553 :

ՊԱՏՄԱՆՔ ՓՈՒՆՁԻ

- 1.—Փունջը 2ՈՐԵԲԵՄԱԹԻ և ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակուի :
- 2.—Տարեկան բաժանորդագրին է միայն չորս արծաթ մէճիտ՝ կանխիկ վճարելի թէ՛ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց և թէ՛ գաւառաց համար :
- 3.—Վէց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կընդունուի :
- 4.—Տեղական ու գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
- 5.—Հատը 40 փարայ է, և կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով :
- 6.—Մանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար : Աւելի աման կըլլայ աւելի անգամներու համար :
- 7.—Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան, Վ. Պոլիս Ալաճա-Համալ խալի խան միջին յարկ թիւ 49 :

ՏՆՕՐԵՆ ԵՒ ՏԷՐ

Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՔ Բիգա փաշա խան քիւ 3